

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Paulina Olechowska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

[2011] – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dn. 14 marca 2011 roku. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Akcesja Polski do Unii Europejskiej na łamach prasy regionalnej Ziemi Zachodnich*, napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Saksona. Recenzentami rozprawy byli prof. dr. hab. Bogdan Koszel i prof. dr. hab. Józef Fiszer. Zasadnicza część rozprawy została opublikowana jako monografia *Akcesja Polski do Unii Europejskiej na łamach prasy regionalnej Ziemi Zachodnich*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, ISBN 978-83-7241-914-9, ISSN 0860-2751, ss. 284.

[2004] – tytuł magistra socjologii (specjalność: *komunikacja masowa i środki masowego przekazu*) uzyskany po pięcioletnich dziennych studiach na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego w latach 1999–2004; praca magisterska *Implikacje społeczne akcesji Polski do Unii Europejskiej* (promotor prof. dr. hab. Robert B. Woźniak).

[2002] – tytuł magistra politologii i nauk społecznych (specjalność: *integracja europejska*) uzyskany po pięcioletnich dziennych studiach na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego w latach 1997–2002; praca magisterska *Instytucja Ombudsmana w Unii Europejskiej* (promotor prof. dr. hab. Bogdan Szajkowski).

[inne: 2007–2008] – studia podyplomowe „Poprawna polszczyzna w praktyce” (kierownik studiów: prof. dr. hab. Ewa Kołodziejek).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Od 1 października 2011 jestem adiunktem w Zakładzie Mediów i Komunikowania Instytutu Polonistyki, Kulturoznawstwa i Dziennikarstwa Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego; w okresie październik 2009 – wrzesień 2011 w tej samej jednostce byłam zatrudniona na stanowisku asystenta.

W latach 2011 – 2013 pracowałam również jako adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Humanistycznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie.

Przed objęciem w 2009 roku stanowiska naukowo-dydaktycznego pracowałam jako rzecznik prasowy Uniwersytetu Szczecińskiego (2004–2005); następnie jako samodzielny referent zatrudniony w Biurze Promocji i Informacji w/w uczelni (2005–2009). Ponadto po objęciu stanowiska naukowo-dydaktycznego zostałam zatrudniona na stanowisku głównego specjalisty w

Wydziale Przewidywalnym – Biuro Obsługi Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego (Urząd Marszałkowski WZP).

I. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

MEDIA I KOMUNIKOWANIE TRANSGRANICZNE NA POGRANICZU POLSKO–NIEMIECKIM

– cykl 16 publikacji powiązanych tematycznie.

b) publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego:

[1] Olechowska P. (2018), *30 lat dwujęzycznego czasopisma „Dialog. Magazyn Polsko–Niemiecki” (studium monograficzne)*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” nr 4/2018, s. 45–67 [część B wykazu czasopism naukowych MNiSW – 11 pkt. w 2017 roku].

[2] Olechowska P. (2017), *„Mosty nad granicą”. Polsko–Niemiecka Nagroda Dziennikarska w latach 1997–2015*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2017, ss. 394, ISBN 978-83-7972-162-7, ISSN 0860-2751 (recenzent wydawniczy dr hab. Krystyna Doktorowicz, prof. UŚ).

[3] Olechowska P. (2016), *Dziennikarstwo transgraniczne na Pomorzu Zachodnim po 1989 roku – wydawcy, tematyka, perspektywy rozwoju*, [w:] *Ciągłość i zmiana. 70 lat mediów masowych na Pomorzu Zachodnim*, (red.) J. Kania, P. Olechowska, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, Szczecin 2016, s. 169–211.

[4] Olechowska P. (2016), *Regionalne rozgłoszenie publicznego radia wobec komunikacji międzynarodowej i międzykulturowej. Studium przypadku na przykładzie twórczości Zbigniewa Plesnera (Polskie Radio Szczecin)*, [w:] *Przyszłość dziennikarstwa radiowego*, (red.) J. Kania, J. Kreft, B. Nierenberg, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 89–102.

[5] Olechowska P. (2016), *Europa – Polska – Niemcy. Wielowymiarowość eseju na przykładzie „Magazynu Polsko–Niemieckiego DIALOG”*, [w:] *Współczesne media. Gatunki w mediach. Prace dedykowane Profesor Marii Wojtak, tom I: Zagadnienia teoretyczne. Gatunki w mediach drukowanych*, (red.) I. Hofman, D. Kępa–Figura, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016, s. 393–414.

[6] Olechowska P. (2016), *Polska i Niemcy – medialne obrazy z początku lat 90. ubiegłego wieku na przykładzie „Gazety Zachodniej – Westzeitung”*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” nr 2/2016, s. 217–246 [część B wykazu czasopism naukowych MNiSW – 13 pkt. w 2016 roku].

[7] Olechowska P. (2015), *Rola i znaczenie mediów w kształtowaniu obrazu polsko–niemieckiego pogranicza w latach 90. XX wieku (na przykładzie „Gazety Pogranicza” – dodatku do „Gazety Wyborczej”)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” nr 2/2015, s. 173–188 [część B wykazu czasopism naukowych MNiSW – 12 pkt. w 2015 roku].

[8] Olechowska P. (2014), *Transgraniczne projekty medialne na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza – studium rozwoju od 1989 roku po współczesność*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy” tom 6/14, 2014, s. 259–272 [część B wykazu czasopism naukowych MNiSW – 4 pkt. w 2014 roku].

[9] Olechowska P. (2014), *Koszalińskie – pamięć i tożsamość regionu pogranicza na przykładzie dokumentów radiowych Jolanty Rudnik (Polskie Radio Koszalin)*, [w:] *Media koszalińskie w umacnianiu tożsamości lokalnej*, (red.) J. Kania, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2014, s. 315–346.

[10] Olechowska P. (2014), *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza*, [w:] *Międzykulturowe aspekty działalności mediów w epoce globalizacji*, (red.) J. W. Adamowski, A. Jaskiernia, t. 24, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 169–184.

[11] Olechowska P. (2014), *Dialog międzynarodowy: o wartościach w mediach i wartościowych mediach na przykładzie tekstów prasowych z polsko-niemieckiego pogranicza*, [w:] *Współczesne media. Wartości w mediach*, (red.) I. Hofman, D. Kępa-Figura, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2014, s. 205–220.

[12] Olechowska P. (2014), *Media w wielości przestrzeni polsko-niemieckiego pogranicza. Rozważania na temat pojęć „granica” i „inność” w świetle teorii „trzeciej kultury” Freda Casmira*, [w:] *W Polsce i poza jej granicami. Media w XX i XXI wieku*, (red.) A. Frankowiak, M. Rólkowska, J. Szydłowska, Centrum Badań Europy Wschodniej. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2014, s. 9–26.

[13] Olechowska P. (2013), *Rola mediów w komunikacji międzynarodowej na przykładzie wydarzeń frankfurckich z 1995 roku*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” nr 25/2013, s. 501–518 [część B wykazu czasopism naukowych MNiSW – 8 pkt. w 2013 roku].

[14] Olechowska P. (2013), *Media jako narzędzie w dialogu międzykulturowym na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza. Współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau”*, [w:] *Media w edukacji. Obszary lokalności – różnorodność współczesności*, (red.) A. Roguska, Fundacja na rzecz dzieci i młodzieży „Szansa”, Siedlce 2013, s. 115–139.

[15] Olechowska P. (2012), *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie powiatu swinoujskiego*, „Edukacja Humanistyczna” nr 2/2012, s. 168–180.

[16] Olechowska P. (2011), *„Afera bulkowa» w opiniach polskiej i niemieckiej prasy – jako przykład roli mediów w komunikacji międzynarodowej*, [w:] *MEDIA – czwarta władza?*, (red.) J. Sobczak, W. Machura, t. 3, cz. I, Wydawnictwo Scriptorium, Poznań–Opole 2011, s. 203–217.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

OBSZAR BADAŃ

Cykl publikacji poświęcony mediom i komunikowaniu transgranicznemu na pograniczu polsko–niemieckim wyrasta z badań nad dziennikami regionalnymi Ziemi Zachodnich w okresie przedakcesyjnym (rozprawa doktorska / analiza zawartości oraz wywiady z dziennikarzami zajmującymi się tematyką unijną), w którym stałym elementem przed– i poreferendalnej kampanii były polsko–niemieckie stosunki. Obszary przygraniczne są miejscem, gdzie krzyżują się i mieszają różnorodne wpływy i oddziaływania. Ich naturalną cechą jest transgraniczność, poprzez którą należy rozumieć proces przenikania przez granice osób, wytworów kultury, wartości i idei, wzorców życia. Istnieją różne wymiary transgraniczności, które dotychczas były głównie przedmiotem badań socjologów; polem moich zainteresowań stał się obszar społeczno–polityczno–kulturalny, w którym jednym z podmiotów polsko–niemieckich zależności są środki masowego przekazu. Moim zadaniem stało się zbadanie komunikacji międzynarodowej – dotychczas zhierarchizowanej i podporządkowanej interesom państwowym/wspólnotom krajowym – w jej regionalnym/lokalnym wymiarze, gdzie cyrkulacja informacji odbywa się w znacznie mniejszym zasięgu; gdzie prezentowane przez media opisy wydarzeń, opinii i wartości – dotyczą nierzadko codziennych spraw mieszkańców polsko–niemieckiego pogranicza.

Tak nakreślony temat badawczy był nieobecny w polskim dyskursie naukowym, dlatego celem było zwrócenie na niego uwagi, jak i w pierwszym rzędzie wypełnienie niedostatków terminologicznych. Efektem kilkuletnich dociekań badawczych jest definicja mediów i komunikowania transgranicznego, poprzez które rozumiem: „środki masowego przekazu i przepływ informacji ukazujący się na terenie co najmniej dwóch bezpośrednio ze sobą sąsiadujących państw, które spełniają kryteria odnoszące się do: a) organizacji zespołów redakcyjnych – wytwory pracy redakcji są efektem współpracy formalnej lub nieformalnej dziennikarzy z obu (lub więcej) krajów; b) zasięgu terytorialnego – ukazują się na obszarze pogranicza; c) formy – są dwujęzyczne [lub multijęzyczne – dop. P.O.]; d) treści przekazu – są ukierunkowane na problematykę dotyczącą funkcjonowania pogranicza, zlokalizowanego przy granicy państwa, zamieszkanego przez społeczności różnych kultur” *Transgraniczne projekty medialne na przykładzie polsko–niemieckiego pogranicza – studium rozwoju od 1989 roku po współczesność* [8].

RAMY CZASOWE, SZCZEGÓŁOWY ZAKRES TEMATYCZNY I METODOLOGIA BADAŃ

Badania w zakresie mediów i komunikowania transgranicznego rozpoczęłam w dwa lata po obronie rozprawy doktorskiej. Badania obejmują lata 1987–2017 i dzielą się na dwa segmenty: pierwszy stanowi badania nad transgranicznością mediów: organizacją produkcji przekazu; ponadgranicznością formy oraz treści w oparciu o analizę zawartości mediów z polsko–niemieckiego pogranicza oraz mediów o zasięgu krajowym („Dialog. Magazyn Polsko–Niemiecki”). Drugi segment zorientowany jest na transgraniczność komunikowania, zilustrowanego zinstytucjonalizowaną formą strategicznej komunikacji zewnętrznej (Polsko–Niemiecka Nagroda Dziennikarska) oraz dziennikarską instytucją samoregulującą (Polsko–Niemiecki Klub „Pod Stereo–Typami / Unter Stereo–Typen”).

ZAKRĘS TEMATYCZNY

METODA BADAWCZA

RAMY
CZASOWE

ZAKRĘS TEMATYCZNY	METODA BADAWCZA	RAMY CZASOWE
Media polsko-niemieckiego pogranicza i media transgraniczne		
„Gazeta Zachodnia – Westzeitung”	analiza zawartości / wywiad	1990–1995
„Gazeta Pogranicza”	analiza zawartości	1994–1996
„Gazeta Lubuska – Lausitzer Rundschau”	analiza zawartości	1997–2000
Wydarzenia medialne: „Afera bułkowa”, „Wydarzenia frankfurckie”	porównawcza analiza treści	1993–1996
Regionalne rozgłoszenie publicznego radia – twórczość dziennikarzy: J. Rudnik i Z. Plesner	analiza treści, wywiad	1998–2015
„Przez Granice”	analiza treści	2012–2013
„Transodra”	porównawcza analiza zawartości	2014
Balticportal.pl Uznam bez Granic (Swinemünde Grenzenlos), „Świnoujście. Bezpłatna Gazeta Turystyczna”, „Ostsee – Zeitung”	analiza zawartości, wywiad	2008–2012
Pozostałe: „Kurier Szczeciński / Nordkurier”, „Euroregion Pomierania”, „Pogranicze”, „Jeden dzień od Szczecina”, „Gazeta Chojęńska”, „Most – Die Brücke”, „Pogranicza”, „Pro Libris”, „Region Europy”, i „Twój Region Europy”, „Profil. Słubfurt”, „Ziemia Kłodzka – Od Kładzkiego Pomezi – Glatzer Bergland” (polsko-czesko-niemieckie), PR. Szczecin i „Radio Pomierania”, TVP Szczecin (zbiór audycji); Pogranicze.de, Pogranicze24.info, Transodra-online	opis, analiza treści, wywiad	od 1989 roku
Zinstytucjonalizowane formy strategicznej komunikacji zewnętrznej oraz medialne instytucje samoregulujące z polsko-niemieckiego pogranicza		
Polsko-Niemiecka Nagroda Dziennikarska	porównawcza analiza zawartości, wywiad, obserwacja uczestnicząca	1997–2015
Polsko-Niemiecki Klub „Pod Stereo-Typami / Unter Stereo-Typen”	analiza dokumentów źródłowych, wywiad	od 1991 roku
Transgraniczność w mediach ogólnokrajowych		
„Dialog. Magazyn Polsko-Niemiecki”	analiza dyskursu, wywiad	1987–2017

Cykl powiązanych tematycznie publikacji ma charakter interdyscyplinarny. Monografia stanowi typowe studium politologiczno-medioznawcze. W części artykułów podejmując rozważania socjologiczno-kulturowe, co wynika ze złożoności badanego problemu: heterogeniczności w zakresie treści i formy badanych mediów oraz zróżnicowania rodzajów współpracy wydawców/nadawców sąsiadujących krajów. Rozważam również system czynników warunkujących powstanie, funkcjonowanie i rozwój opisywanych mediów i komunikowania. Syntaktycznie zdecydowana większość tekstów opiera się na: 1) analizie zawartości obejmującej formę i treść; 2) wywiadach z polskimi i niemieckimi dziennikarzami; 3) w przypadku w/w monografii – istotny element badań stanowiła kwerenda, następnie analiza dokumentów źródłowych.

Na stopień transgraniczności mediów wpływają cztery wyodrębnione przeze mnie cechy dystynktywne komunikowania w obszarze pogranicza. Pierwszą jest sposób produkcji przekazu, określony formą współpracy pomiędzy wydawcami/nadawcami sąsiadujących krajów. Kolejnymi cechami są forma i treść przekazu oraz pełnione przez nie funkcje. Na tak określone cechy składa się analiza wzajemnych sprzężeń pomiędzy podmiotami medialnymi pogranicza oraz składowymi mediów transgranicznych. Sprzężenia te obejmują: kontrakty personalne pomiędzy dziennikarzami dwóch krajów (Polsko-Niemiecki Klub „Pod Stereo-Typami / Unter Stereo-Typen”); przepływ informacji/wiedzy/doświadczeń pomiędzy dziennikarzami i redakcjami dwóch krajów (współpraca redakcji); transgraniczny wytwór – nowe znaczenia i wartości, powstałe w efekcie obrazowania polsko-niemieckiego pogranicza (analiza zawartości uwzględniająca perspektywę deskryptywną i normatywną); sytuacje konfliktogenne – rola i znaczenie mediów w ich relacjonowaniu.

Pierwszą badaną dystynkcją jest sposobów organizacji produkcji transgranicznego przekazu, kształtowana typologią form współpracy wydawców/nadawców pochodzących z sąsiadujących krajów, będąca istotnym elementem określającym stopień deterytorializacji komunikacyjnej obszarów pogranicza. Na podstawie prowadzonych badań można wnioskować o różnorodności wzorców transgraniczności przekazu, poczynwszy od form najprostszych – takich jak informowanie o wydarzeniach w kraju sąsiada (np. platforma medialna M&M Solutions S.C. *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie powiatu świnoujskiego* [15]), poprzez wzajemną, ponadgraniczną wymianę materiałów (np. „Gazeta Wyborcza” i „Märkische Oderzeitung” *Rola i znaczenie mediów w kształtowaniu obrazu polsko-niemieckiego pogranicza w latach 90. XX wieku (na przykładzie „Gazety Pogranicza” – dodatku do „Gazety Wyborczej”*) [7]), aż po wspólną produkcję treści (np. „Radio Pomerania” *„Mosty nad granicą”. Polsko-Niemiecka Nagroda Dziennikarska w latach 1997–2015* [2] i *Regionalne rozgłoszenie publicznego radia wobec komunikacji międzynarodowej i międzykulturowej. Studium przypadku na przykładzie twórczości Zbigniewa Plesnera (Polskie Radio Szczecin)* [4]). Ponadto kooperacja pochodzących z różnych krajów mediów może mieć charakter formalny (Bernd Blöbaum określa ją mianem strukturalnej!), lub też nieformalny. Przedstawione w badaniach opisy form współpracy mediów z polsko-niemieckiego pogranicza są dowodem ich płynności, a wskazane typologie wzajemnie dopełniają się.

Poszukiwania pierwszych po 1989 roku, polsko-niemieckich projektów medialnych zaprowadziły mnie do nieodnotowanego w żadnych badaniach naukowych tytułu „Gazeta Zachodnia – Westzeitung”, będącej komercyjnym przedsięwzięciem wydawnictwa polskiego („Fo-Press” z Wrocławia) i niemieckiego (Dieter Breuer Verlag z Wiesbaden) – artykuł *Polska i Niemcy – medialne obrazy z początku lat 90. ubiegłego wieku na przykładzie „Gazety Zachodniej* –

¹ Blöbaum B. (1999), *Europäische Grenzen und journalistische Grenzen. Medienkooperationen in europäischen Grenzregionen und das Problem europäischer Öffentlichkeit*, [w:] *Steuerungs- und Regelungsprobleme in der Informationsgesellschaft*, K. Imhof, O. Jarren, R. Blum (ed.), Opladen/Wiesbaden, s. 42.

Westzeitung" [6]. Transgraniczność tego projektu była realizowana przez: binacjonalność zespołu redakcyjnego; ponadgraniczne oddziaływanie (dystrybucja w Polsce i Niemczech), formę (dwujęzyczność), jak i treść (bilateralność kontekstu tematycznego). Powstały w 1990 roku projekt prasowy jest przykładem dostrzegania przez polskich i niemieckich dziennikarzy potencjału rozwoju oraz konieczności funkcjonowania w przestrzeni medialnej obu krajów mediów, których zadaniem byłoby: torowanie drogi porozumienia; neutralizowanie zdrażnień oraz wyjaśnianie intencji obu stron w trudnym dialogu narodów, okrutnie naznaczonych historią; jak również inicjowanie – w pierwszych latach po 1989 roku wielokulturowego dziedzictwa narodowego ziem, których polska przynależność – przed podpisaniem w 1991 roku *Traktatu o dobrym sąsiedztwie* – była podważana w pewnych kręgach politycznych.

Analiza funkcjonujących po 1989 roku na pograniczu polsko–niemieckim mediów transgranicznych prowadzi do wniosku, że istotnym warunkiem prowadzenia i powodzenia dialogu pomiędzy podmiotami medialnymi obszarów pogranicza jest formalizacja współpracy pomiędzy nimi. Zinstytucjonalizowanie form polsko–niemieckiej wymiany informacji – czego dowodem jest opisywany w artykułach „Polsko–Niemiecki Klub Pod Stereo–Typami” – staje się narzędziem torowania drogi do porozumienia, neutralizowania zdrażnienia oraz wyjaśniania intencji obu stron w dialogu narodów.

Kolejną badaną dystynkcją była treść transgranicznego przekazu, który po 1989 roku wyrósł z naturalnych potrzeb informowania o tym, co nieznanne; monitorowania i kreowania przez media procesów komunikacji mieszkańców polsko–niemieckiego pogranicza. Na podstawie badań jakościowych (analiza zawartości) starałam się odpowiedzieć na pytania nie tylko o obszary tematyczne (analiza deskryptywna), ale i – w następnej kolejności – o funkcje badanych przekazów (perspektywa normatywna). W cyklu powiązanych tematycznie publikacji podkreślam fakt inkluzyjności badanych przekazów – pogłębionej informacji i „empatycznej” publicystyki, przyczyniających się do budowania mostów między dwoma, sąsiadującymi społecznościami². Media transgraniczne są nośnikami transmisji kulturowej, multiplikatorami eksponującymi to, co w polsko–niemieckich stosunkach może łączyć.

Przykładem typowo transgranicznego projektu prasowego jest współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau” (1997–2000) *Media jako narzędzie w dialogu międzykulturowym na przykładzie polsko–niemieckiego pogranicza. Współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau”* [14]. W tym wypadku wybór jednostek analizy zawartości miesięcznika osadzono w perspektywach tematycznej (składowe edukacji regionalnej wg M. S. Szczepańskiego) i normatywnej, co wynikało z ideowego założenia polskich i niemieckich wydawców, którzy lubusko–brandenburski region transgraniczny pojmowali jako kulturowo jednolity obszar, który po II wojnie światowej został podzielony państwową granicą. Badany przekaz charakteryzuje waloryzowanie dialogu i współpracy, jako *sine qua non* procesów komunikacyjnych pogranicza. Mapę analizy tematycznej dopełnia posiadająca odmienny charakter tematyczny „Gazeta Pogranicza” *Rola i znaczenie mediów w kształtowaniu obrazu polsko–niemieckiego pogranicza w latach 90. XX wieku (na przykładzie „Gazety Pogranicza” – dodatku do „Gazety Wyborczej”*) [7], będąca efektem współpracy polskich („Gazeta Wyborcza”) i niemieckich (brandenburski dziennik „Märkische Oderzeitung”) wydawców. Pismo zapełniało lukę informacyjną przestrzeni komunikacyjnej polsko–niemieckiego pogranicza lat 90. ubiegłego wieku, głównie w zakresie tematyki gospodarczej i infrastrukturalnej.

² Pesic M (2007), *Rola mediów w informowaniu o różnorodności*, [w:] *Multikulturalizm w sferze mediów*, (red.) M. Ratajczak, Wrocław, s. 152.

Jednym z elementów badań w zakresie komunikacji międzynarodowej dwóch państw są wydarzenia medialne, rozumiane jako akt komunikacyjny szczególnego znaczenia, będące pochodną logiki mediów (zainteresowanie sytuacjami konfliktowymi). W historii polsko-niemieckich stosunków do tego typu wydarzeń należy zaliczyć m.in.: działalność Związku Wypędzonych pod przewodnictwem Eriki Steinbach (1998–2014) czy tzw. „Aferę kartoflaną” (2006). W obszarze pogranicza – będącego miejscem ścierania się różnych poglądów, co w sposób naturalny skutkuje sytuacjami kryzysowymi i konfliktowymi – również miały miejsce zakorzenione w świadomości polskich i niemieckich dziennikarzy zdarzenia, były nimi tzw. „Afera bułkowa” (1993–1996) *»Afera bułkowa« w opiniach polskiej i niemieckiej prasy – jako przykład roli mediów w komunikacji międzynarodowej* [16] oraz „Wydarzenia frankfurckie” z 1995 roku) *Rola mediów w komunikacji międzynarodowej na przykładzie wydarzeń frankfurckich z 1995 roku* [13]. W oparciu o porównawczą analizę zawartości nakreśliłam rolę, jaką odegrały polskie i niemieckie media w relacjonowaniu wydarzeń, wskazując na różnice w ich interpretowaniu. W obydwu przypadkach relacjonowane wypadki charakteryzował pewien stopień emocjonalności przekazu – co wynika z odmienności istotnych dla wyjaśniania konfliktów kulturowych stylów poznawczych. W przypadku „Afer bułkowej” media ograniczyły się do akcentowania napięć i sprzeczności o charakterze narodowym (wciąż obecne w tematyce pogranicznej polskich dzienników – co udowadniam w artykule *Pogranicze polsko-niemieckie w nagłówkach prasowych wybranych regionalnych dzienników jako przykład tabloidyzacji treści* (22) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego); odmienną rolę odegrały media w „Wydarzeniach frankfurckich”, wychodząc poza tradycyjne funkcje mediów – stając się forum wymiany informacji pomiędzy polskimi i niemieckimi służbami dyplomatycznymi – w ostateczności przyczyniając się do efektywnego rozwiązania konfliktu (odejście od modelu „mediów przekazu” na rzecz „mediów uczestniczenia”). Wydarzenia te, jak i skupieni wokół Polsko-Niemieckiego Klubu „Pod Stereo-Typami” dziennikarze – zainicjowali publiczną dyskusję na temat roli mediów pogranicza dwóch państw w pozyskiwaniu, wymianie, przetwarzaniu i wytwarzaniu informacji dotyczących transgranicznych procesów i zjawisk, osadzonych w kontekstach polityczno-społeczno-ekonomiczno-kulturowych.

Kolejna część badań, będąca analizą funkcji mediów i komunikowania regionów przygranicznych, została osadzona w teorii „Trzeciej Kultury” Freda Casmira, będącej modelem interakcji zachodzących między przedstawicielami odmiennych kultur i systemów³. Analiza treści (w układach przestrzennym oraz czasowym) miesięcznika „Przez Granice” *Media w wielości przestrzeni polsko-niemieckiego pogranicza. Rozważania na temat pojęć „granica” i „inność” w świetle teorii „trzeciej kultury” Freda Casmira* [12] wykazuje obecność doktrynalnych założeń Casmira. Autorzy badanych tekstów nie dążą bowiem na siłę do eliminacji konfliktów czy wzajemnych nieporozumień, mamy tu do czynienia z próbą ich neutralizacji, wykazania, że przy zachowaniu swojej tożsamości możliwa jest realizacja idei wzajemnego rozumienia i szanowania odmienności, w których osiami komunikacji stają się metafory granicy, mostów, spotkania – poznania, sąsiedztwa – partnerstwa – współpracy. Te wnioski z badań płyną również z kolejnej porównawczej analizy zawartości polskiej i niemieckiej prasy „Transodra” *Dialog międzynarodowy: o wartościach w mediach i wartościowych mediach na przykładzie tekstów prasowych z polsko-niemieckiego pogranicza* [11], będącej dowodem na to, że komunikacja i dialog w obszarach styku dwóch państw mogą opierać się na partnerstwie, współpracy i wzajemnym zaufaniu.

³ Casmir F. (1995), *Budowanie trzeciej kultury: zmiana paradygmatu*, [w:] *Komunikacja międzykulturowa zbliżenia i impreje*, (red.) A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Warszawa, s. 40.

W określaniu roli i znaczenia mediów w komunikacji transgranicznej nie mogło zabraknąć mediów publicznych, które ze względu na geograficzne usytuowanie najbliższej granicy mogą pełnić rolę pośrednika – we współpracy z redakcjami sąsiadujących pod drugiej stronie granicy nadawców publicznych – w porozumieniu między mieszkańcami odmiennych kulturowo przygraniczy. Medialna różnorodność lokalna, wyznaczona przez międzynarodowość i transgraniczność zostały zilustrowane opisem warsztatu i twórczości radiowców Jolanty Rudnik *Koszalińskie – pamięć i tożsamość regionu pogranicza na przykładzie dokumentów radiowych Jolanty Rudnik (Polskie Radio Koszalin [9])* oraz Zbigniewa Plesnera *Regionalne rozgłośnie publicznego radia wobec komunikacji międzynarodowej i międzykulturowej. Studium przypadku na przykładzie twórczości Zbigniewa Plesnera (Polskie Radio Szczecin [4])*. Pomimo odmiennych zainteresowań czasoprzestrzennym wymiarem pogranicza, ich dorobek wpisuje się w dialog międzykulturowy, mający wiele –płaszczyznową i –poziomową tożsamość pogranicza. W przypadku szczecińskiego ośrodka TVP, odpowiedź na pytanie o rolę nadawcy publicznego w komunikacji w obszarach pogranicza znalazła się również w artykule *Telewizja Polska Szczecin (15) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego)*.

Na podstawie przeprowadzonych analiz zawartości na wybranych mediach można wnioskować, że podstawą każdego transgranicznego poznania i zrozumienia jest *dialog*. Na sposób jego realizacji wpływają cztery główne kategorie czynników o charakterze wewnętrznym (rozumianym jako elementy tworzące współpracujących ze sobą dziennikarzy i wydawców/nadawców) oraz zewnętrznym (mającym wpływ na funkcjonowanie tych pierwszych). Są to uwarunkowania: polityczno–prawne (np. porozumienia międzypaństwowe wspierające bilateralną współpracę mediów – dowodem są zapisy *Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy*, art. 31), kulturowe (np. różnice językowe czy odmiennosć kultury dziennikarskiej [głównie struktury organizacyjne i zwyczaje zawodowe]), ekonomiczno–technologiczne (np. asymetria potencjałów współpracujących ze sobą polskich i niemieckich nadawców publicznych; programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej są istotnym impulsem rozwoju mediów transgranicznych, np. „Radio Pomerania”) oraz społeczno–kadrowe (np. „kompetencje transgraniczne” dziennikarzy (rozważania na ten temat prowadzę w kontekście kształcenia dziennikarzy z pogranicza w artykule *Regionalne rozgłośnie publicznego radia wobec komunikacji międzynarodowej i międzykulturowej. Studium przypadku na przykładzie twórczości Zbigniewa Plesnera (Polskie Radio Szczecin [4])*). Czynniki te stanowią zbiór charakteryzujący się powiązaniem, wzajemnym oddziaływaniem i sprzężeniem. Holistyczne ujęcie wszystkich czynników pozwala określić perspektywy rozwoju mediów i dziennikarstwa transgranicznego.

Artykuły o charakterze przeglądowym *Dziennikarstwo transgraniczne na Pomorzu Zachodnim po 1989 roku – wydawcy, tematyka, perspektywy rozwoju [3]*, *Transgraniczne projekty medialne na przykładzie polsko–niemieckiego pogranicza – studium rozwoju od 1989 roku po współczesność [8]* oraz *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie polsko–niemieckiego pogranicza [10]*, podsumowują dotychczasowy (1989–2015) rozwój dziennikarstwa transgranicznego województwa zachodniopomorskiego, wyodrębniają przekazy prasowe, audycje radiowe i telewizyjne, z uwzględnieniem prasy lokalnej („Most – Die Brücke”, dodatek do „Przeglądu Cedyńskiego”) oraz pism specjalistycznych, jak np. dwumiesięcznik kulturalny „Pogranicza”. Charakter przeglądowy ma również *Media z polsko–niemieckiego pogranicza. Wybrane lokalne przypadki (10) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego)*.

Metodologię badania stopnia transgraniczności przekazów, określonych w/w parametrami formy produkcji transgranicznego przekazu – dopełnia artykuł naukowy *Media transgraniczne polsko–czeskiego pogranicza na przykładzie audycji telewizyjnej „Hranice dokořdn – Rozmówki polsko–czeskie” (16) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego)*, będący analizą polsko–czeskiej

audycji telewizyjnej „Hranice dokońń – Rozmówki polsko–czeskie”. W pogłębionej analizie zawartości transgraniczności przekazu określają dystynkcje: autorstwo, stopień reprezentatywności przestrzeni geograficznej oraz prezentowanych doświadczeń, odniesienia autorstwa względem w/w przestrzeni i opisów, rejestr odniesień tematycznych oraz ich transgraniczność.

Celem opisanych wyżej eksploracji – poza określeniem sposobu produkcji transgranicznego przekazu, ich formy, treści oraz funkcji – była ilościowa i jakościowa analiza tekstowego obrazu pogranicza w polskiej i niemieckiej prasie. Badania te, jak i świadomość oddziaływania zinstytucjonalizowanych form na rozwój typowo transgranicznych mediów – skierowały moją uwagę na konkurs o Polsko–Niemiecką Nagrodę Dziennikarską, który wyrósł wprost z pogranicza, ze szczególnego zainteresowania regionem wśród lokalnych dziennikarzy jako tych, którzy są „najbardziej predestynowani do opisu zmian polskiego obrazu Niemców i niemieckiego obrazu Polaków”⁴. Efektem sześcioletnich analiz polskich i niemieckich mediów jest książka „Mosty nad granicą”. *Polsko–Niemiecka Nagroda Dziennikarska w latach 1997–2015* [2], będąca pierwszym w polskich badaniach medioznawczych opracowaniem monograficznym poświęconym jednemu w Polsce, posiadającemu międzynarodowy charakter, konkursowi dziennikarskiemu. Na monografię składa się 5 rozdziałów, w pierwszym przedstawiłam genezę konkursu, odtwarzając atmosferę towarzyszącą współpracy polskich i niemieckich dziennikarzy z pogranicza w latach 90. ubiegłego wieku. W drugim i trzecim rozdziale zaprezentowałam wyniki analizy treści zwycięskich i nominowanych w konkursie materiałów prasowych, radiowych i telewizyjnych. Ważnymi drogowskazami prowadzonych badań były kategorie *mostów* i *granicy*, traktowane metaforycznie jako miejsce spotkania, ale i kategorie oddzielające od siebie dwa światy. Przyjęte kategoryzacje są efektem założenia, że media, zaliczane do aktywnych aktorów życia publicznego – tak jak *mosty* – działają na rzecz likwidacji fizycznych i mentalnych skutków istnienia *granicy*. W tych dwóch rozdziałach zawiera się charakterystyka głównych nurtów tematycznych analizowanych prac oraz ich transgraniczność, rozumiana wielowymiarowo i badana w perspektywie: bohaterów, opisywanych miejsc, przedstawianych procesów i zjawisk. Czwarty rozdział ma charakter komparatystyczny, zawiera strukturalną analizę porównawczą: 1) nagrodzonych w konkursie właścicieli badanych mediów, w odniesieniu do cech funkcjonalnych polskiego i niemieckiego systemu medialnego; 2) form gatunkowych, cech, typów oraz wykorzystywanych źródeł informacji w pracach laureatów konkursu; 3) wyodrębnionych w toku badań kategorii tematycznych (ewolucja pól zainteresowań polskich i niemieckich laureatów konkursu – na tle głównych wydarzeń polsko–niemieckich stosunków opisywanego okresu osiemnastu lat). Ostatni piąty rozdział ma charakter opisowy, poświęcony jest Polsko–Niemieckim Dniom Mediów (PNDM)⁵. Podejmowane podczas tych dni dyskusje dają impuls do dalszych analiz systemów medialnych obydwu krajów. W dorobku nie włączonym do głównego osiągnięcia habilitacyjnego znajdują się artykuły *Krzywda i zadośćuczynienie – indywidualne doświadczenia wojny i okupacji bohaterów reportaży nominowanych i nagrodzonych w konkursie o Polsko–Niemiecką Nagrodę Dziennikarską* (6) i *Wymiary pogranicza – ‘szczecińskie echa’ Polsko–*

⁴ Piskorski J.M. (2011), *Blaski i cienie sąsiedztwa polsko–niemieckiego*, „Kultura Liberalna” nr 17, materiał dostępny na stronie <http://kulturaliberalna.pl/2011/04/25/orlowski-borodziej-piskorski-niemiecki-wschod-ii-przed-otwarcie-rynku-niemieckiego-i-austriackiego%E2%80%A6/#2>, dostęp z dn. 2 maja 2016 r.

⁵ Część opisów ukazała się samodzielnie w formie odrębnych sprawozdań w ogólnokrajowych i regionalnych pismach naukowych: Olechowska P. (2016), *Polska i Niemcy – wymiary sąsiedztwa. Nominowani i laureaci XVIII Polsko–Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej*, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 2, s. 209–229; Olechowska P. (2012), „V Polsko–Niemieckie Dni Mediów, Schwerin 14–16 maja 2012”, „Studia Medioznawcze” nr 3, s. 152–156; Olechowska P. (2011), *IV Polsko–Niemieckie Dni Mediów*, „Media i Medioznawstwo” nr 2, s. 139–146 [błąd w nazwisku Orzechowska]; Olechowska P. (2010), „III Polsko–Niemieckie Dni Mediów”, „Przegląd Zachodni” nr 4, s. 278–282; Olechowska P. (2010), „II Polsko–Niemieckie Dni Mediów”, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 1, s. 203–209.

Niemieckiej Nagrody Dziennikarskiej (7) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego), będące częścią ustaleń kontekstualnych oraz opisów, z których część wykorzystałam podczas pracy nad książką, odpowiednio opatrując je stosownymi odnośnikami. Ustalenia kontekstowe (procesy migracyjne w Europie Zachodniej, uzupełniające zagadnienia związane z transgranicznością procesów polityczno-społecznych) zainicjowały pytanie o ich medialny odbiór w czeskich i niemieckich mediach. Dlatego próbą odpowiedzi na pytanie o rolę zinstytucjonalizowanych form strategicznej komunikacji zewnętrznej stanowi również artykuł „*On the other side of the border*”, *The media in strengthening an international dialogue (the Czech-German Journalism Award)* (3) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego), będący analizą konkursu (Czesko-Niemiecka Nagroda Dziennikarska) z założenia realizującego te same zadania co opisana PNNDz, ale przeprowadzanego w odmiennych kontekstach polityczno-społecznych (dwubiegunowość agend: medialnej [wyraźnie widoczne wśród czeskich laureatów konkursu przyjmowanie niemieckiego punktu widzenia w zakresie ruchów migracyjnych] i publicznej [odmienność czeskiej i niemieckiej opinii publicznej w zakresie zgody na obecność obywateli innych narodowości]).

W opisie ważnych mediów kształtujących polsko-niemieckie relacje nie można pominąć czasopisma „Dialog. Magazyn Polsko-Niemiecki”, które od 1987 roku – przez dwie kolejne dekady – posiadał monopol w zakresie kształtowania polskiej i zachodniemieckiej opinii na temat wzajemnych relacji. Nie podjęta w dotychczasowych badaniach medioznawczych analiza periodyku wyznaczającego drogowskazy w zakresie polityki pojednania i tworzenia wspólnych fundamentów zostanie szczegółowo opisana w przygotowanej monografii *Transgraniczność w perspektywie medialnej – z historii i dorobku „Dialogu. Magazynu Polsko-Niemieckiego”* [planowany druk w II poł. 2019 roku]. Efektem wstępnych wyników badań (analiza prasoznawcza, ujęcie strukturalistyczne) jest artykuł naukowy *30 lat dwujęzycznego czasopisma „Dialog. Magazyn Polsko-Niemiecki” (studium monograficzne)* [1], w którym długa perspektywa czasowa (30 lat) oraz konstrukcja klucza kategoriacyjnego pozwoliły na: uchwycenia ewolucyjności funkcji czasopisma oraz podejmowanych na przełomie historycznych epok (rok 1989) obszarów tematów – w odniesieniu do rozwoju bilateralnych stosunków; wnioskowanie o elitarności i apolityczności pisma – ale i jednocześnie o jego ideologicznym charakterze. Postawione tezy (misyjność pisma oraz wyjście tematyczne poza perspektywę dwustronnych stosunków) zostały rozwinięte w odrębnym artykule, będącym analizą tematyczną i antropocentryczną eseistyki „Dialogu” *Europa – Polska – Niemcy. Wielowymiarowość eseju na przykładzie „Magazynu Polsko-Niemieckiego DIALOG”* [5]. Analiza publikowanych na jego łamach esejów w zakresie Europy koresponduje z profilem pisma, które samo definiuje się jako „polsko-niemiecka agora w środku Europy”. Wyraźnie widoczna jest tu wielowymiarowość czasowa i autobiograficzność refleksji historycznej.

Uzupełnienie badań w zakresie mediów i komunikowania transgranicznego stanowi opracowanie zbiorowe *Pogranicze w mediach. Media na pograniczu* (35) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego), będąca efektem rozważań badaczy różnych dyscyplin naukowych na temat pograniczy – rozumianych tradycyjnie jako obszar geograficzno-przestrzenny, bądź też symbolicznie, gdzie traktowane jest bądź jako kontakt społeczno-kulturowy między dwoma lub więcej narodami albo grupami etnicznymi, bądź też jako miejsce kształtowania się nowego człowieka i jego kultury. Na opracowanie zbiorowe składa się dwadzieścia jeden artykułów. Każdy z autorów starał się wskazać pewien istotny aspekt medialnego procesu społecznego komunikowania. Zawartość monografii można podzielić według następujących problemów badawczych: 1) rola mediów w budowaniu tożsamości regionalnej; 2) rola mediów w kulturze mniejszości narodowych i etnicznych; 3) obraz pogranicza i procesy transgraniczne w mediach oraz badaniach społecznych; 4) komunikacyjno-językowe aspekty dyskursów medialnych; 5)

media i przekazy transgraniczne oraz 6) teorie funkcjonowania mediów na pograniczu epok i idei⁶.

WNIOSKI Z BADAŃ ORAZ ICH WYKORZYSTANIE

Opracowanie wyodrębnionych obszarów badań pozwala wnioskować o:

- [1] ustaleniach terminologicznych w zakresie transgranicznych mediów i komunikowania (publikacje: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16);
- [2] niszowym znaczeniu mediów transgranicznych w polskim systemie medialnym (efemeryczność i zauważalny zanik ponadgranicznych form dziennikarskiej aktywności (publikacje: 4, 6, 7, 9, 10, 14);
- [3] inkluzywnym charakterze mediów transgranicznych polsko–niemieckiego pogranicza, oraz badanych ogólnokrajowych przekazów poświęconych bilateralnym stosunkom (publikacje: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16,)
- [4] zinstytucjonalizowanych formach strategicznej komunikacji zewnętrznej (Polsko–Niemiecka Nagroda Dziennikarska) oraz organach samoregulujących (Polsko–Niemiecki Klub „Pod Stereo–Typami / Unter Stereo–Typen”) jako ważnych czynnikach rozwoju mediów i komunikacji transgranicznej (publikacje: 2, 3, 11, 12, 13);
- [5] propozycji modelu badania stopnia transgraniczności mediów i komunikowania uwzględniającej: 1) sposób produkcji przekazu (forma współpracy pomiędzy wydawcami/nadawcami sąsiadujących krajów); 2) formę (wielojęzyczność/autorstwo materiału); 3) treść (analiza deskryptywna) oraz 4) funkcję (analiza normatywna) (publikacje: 1, 2, 3, 6, 7, 14, 15, 16).

---

⁶ Natasza Doiczman *Stereotyp „eurosieroty”. Medialny wizerunek młodzieży pochodzącej z rodzin rozłącznych przestrzennie*, s. 17–28; Sebastian Fikus *Spoleczność, która przestaje być mniejszością*, s. 29–47; Sławomir Iwasów *Tożsamość lokalna a konstruktywizm. Zarys badań medjoznawczych*, s. 48–58; Beata Kędzia-Klebeko *O interkulturowości w perspektywie mediologii Régisa Debrysa*, s. 59–68; Lesław Krzyżak *Duchowni w mediach nurtu prawicowego i liberalnego*, s. 69–82; Urszula Kuźnik *„Pogranicza” w fotografii dziennikarskiej i dokumentalnej – analiza wybranych przykładów*, s. 83–95; Katarzyna Lewandowska *Media bez odbiorcy? Język kaszubski wobec wyzwań polityki językowej – na przykładzie gminy Parchowo (powiat bytowski)*, s. 96–111; Agata Malecha, Justyna Kuświk *Mieszkańcy Szczecina w analizach psychologiczno-socjologicznych – przegląd badań*, s. 112–124; Lidia Pokrzycka *Media na pograniczu kultur. Działalność „Iceland News Polska” w Islandii*, s. 125–137; Angelo Sollano *Adaptacja formatów telewizyjnych: zamykanie się w terytorialnych granicach kultury narodowej czy otwarcie na globalny świat?*, s. 138–148; Magdalena Stęciąg *Krajobraz kulturowo-językowy zachodniego pogranicza w reportażu gonzo Ziemowita Szczotka*, s. 149–159; Ilona Biernacka-Ligięza *Globalne konteksty lokalnej sfery publicznej*, s. 163–178; Irena Klimova *Rola polskojęzycznych mediów w zachowaniu kulturowej tożsamości Polaków na Litwie na przykładzie dziennika „Kurier Wileński” („Czerwony Sztandar”)*, s. 179–188; Dagmara Głuszek-Szafraniec *Nadawcy publiczni regionów autonomicznych w Hiszpanii*, s. 189–201; Janusz Golota *„Gość Puszczański” – tygodnik poświęcony sprawom kurpiowskim, mazurskim i innym dotyczącym pogranicza*, s. 202–220; Wojciech Kajtoch, Mateusz Flont *„Chaos” na pograniczu – polskojęzyczny arizin w Wilnie*, s. 221–234; Paweł Kuca *Pogranicze i jego wymiary w wybranych mediach województwa podkarpackiego*, s. 235–245; Paulina Olechowska *Media transgraniczne polsko-czeskiego pogranicza na przykładzie audycji telewizyjnej „Hranice dokordn – Rozmówki polsko-czeskie”*, s. 246–283; Ewa Pajewska *Charakterystyka komunikacyjna polskojęzycznego serwisu informacyjnego „Wydarzenia” w „Ceském Rozblase Ostrava / Českém Radiu Ostrava. Polacy po obu stronach Olzy*, s. 284–302; Agnieszka Szlachta *Leksykalno-pragmatyczna specyfika audycji radiowych (na przykładzie wybranych audycji poświęconych pograniczu polsko-niemieckiemu w Radiu Szczecin)*, s. 303–316; Magdalena Żmijkowska *Problematyka pogranicza na łamach „Gazety Olsztyńskiej” w latach 1989–2004*, s. 317–330.

Wyniki badań stanowiących osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. zostały zaprezentowane podczas 16 konferencji naukowych: 4 międzynarodowych (II, IV, IX, XXII); 11 ogólnokrajowych (I, VII, VIII, X–XIII, XVI–XIX); 1 seminarium lokalnego (XV). Zgromadzony w toku badań zbiór przeglądów polskiej i niemieckiej prasy⁷ stanowi obecnie największą bibliografię przekazów mediów drukowanych z obszaru pogranicza. Zostanie on wykorzystany do dalszych badań. Z tego zbioru korzystają już aktualnie dziennikarze obydwu krajów.

Publikacje w druku w obszarze tematycznym będącym osiągnięciem określonym w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r.:

[1] *Transboundary media and journalism – an overview of theories and conceptions against European practice* – artykuł pokonferencyjny 'International Communication in the Network Society, Institute of International Studies', UWrocław (Wrocław 11–12.09.2018).

[2] *Współpraca regionalnych/lokalnych wydawców prasowych jako przykład internacjonalizacji mediów (studium przypadków z europejskich regionów przygranicznych)* – artykuł pokonferencyjny 'Wiedza–Komunikacja. Działanie', UJ (Kraków 25–26.09.2018).

[3] *Konceptualizacja i operacjonalizacja transgraniczności mediów na przykładzie kwartalnika „Extra: Jugendjournal Saar–Lor–Lux”* – artykuł, miejsce publikacji „Przegląd Naukowo Dziennikarski”.

Prace przygotowywane do publikacji w 2019 i 2020 roku – w obszarze tematycznym będącym osiągnięciem określonym w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r.:

[1] *Środki unijne jako źródło finansowania mediów transgranicznych – 15 lat polskich doświadczeń wykorzystania transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnych programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej* – artykuł naukowy w oparciu o zapytania kierowane do: Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce, Punkt Informacji UE, Sekretariaty Techniczne (10) programu Interreg 2014–2020 krajów sąsiadujących z Polską; sekretariaty Euroregionów (16).

[2] *Transgraniczność w perspektywie medialnej – z historii i dorobku „Dialogu. Magazynu Polsko-Niemieckiego”* – monografia problemowa (studium socjologiczno–prasoznawcze).

OBSZARY BADAŃ I WYKORZYSTANIE ICH WYNIKÓW

Poza wskazanym w pkt. I spisie publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy – moje zainteresowania badawcze koncentrują się wokół trzech głównych obszarów, są nimi:

- I. Prasa szkolna (z elementami prasy akademickiej i oświatowej) jako przykład mediów środowiskowych społecznego systemu komunikowania.
- II. Media regionalne i lokalne w polskim systemie medialnym.
- III. Polityzacja mediów i mediatyzacja polityki jako przyczynek badań nad kulturą dziennikarską w Polsce.

⁷ „Przegląd prasy sąsiedzkiej” (Euroregion Pomerania); „Transodra” i „Transodra Extra. Wzdłuż i w poprzek granicy” (Polsko–Niemiecki Klubu „Pod Stereo –Typami/Unter Stereo-Typen” oraz Brandenburskie Towarzystwo Niemiecko–Polskie); „Presse Spiegel Polen” (Initiativkreis Polen der Aktion Sühnezeichen Friedensdienste e. V.).

Na tę część dorobku naukowego składają się:

2 monografie;

10 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych;

21 artykułów, które ukazały się w recenzowanych opracowaniach zbiorowych;

3 redakcje prac zbiorowych.

Łącznie 36 autorskich tekstów podoktorskich, z czego 34 nie nawiązywały do tematu rozprawy doktorskiej.

Pierwszym obszarem badań jest PRASA SZKOLNA (zwana również uczniowską), która – pomimo że nie posiada cech środków przekazu o charakterze masowym – ma w naszym kraju długą tradycję i bogatą historię; jest również istotnym instrumentem wyzwalającym wśród dzieci i młodzieży zainteresowaniem światem mediów i dziennikarstwa, jak i narzędziem kształtowania przyszłych dziennikarzy.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu prasa szkolna doczekała się wielu opracowań o charakterze przyczynkarskim⁸, brakowało opracowań zwartych systematyzujących ten rodzaj prasy środowiskowej. Lukę tę wypełnia monografia *Prasa szkolna: teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego* (1) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego), będąca zwięźczeniem moich wieloletnich badań mediów lokalnych województwa zachodniopomorskiego, realizowanych w latach 2010–2013 w zespole pracowników Wyższej Szkoły Humanistycznej TWP w Szczecinie oraz Uniwersytetu Szczecińskiego.

Celem monografii było połączenie dotychczasowych rozważań teoretycznych na temat prasy szkolnej i praktycznej wartości, jaką stanowią uczniowskie periodyki. Praca składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy jest poświęcony polskiej tradycji pism szkolnych, jego celem jest zwrócenie uwagi na historyczne i polityczne uwarunkowania statusu badanych czasopism – z uwzględnieniem wychowawczych i ideologicznych ideałów dwudziestolecia międzywojennego. Drugi rozdział stanowią teoretyczne rozważania na temat prasy szkolnej. Pisma uczniowskie, pomimo że nie mają publicznego charakteru i nie spełniają wymogów kwalifikujących je do środków masowego przekazu, ze względu na swoje cechy komunikacyjne oraz pełnione funkcje – stanowią ważny element komunikacji medialnej (zapośredniczonej), odgrywając istotną rolę w modelu komunikacji społecznej. Zaprezentowane w monografii rozważania teoretyczne rozszerzono o typologizację rodzajów szkolnych periodyków; wskazanie cech dystynktywnych tego segmentu prasy oraz określenie ich funkcji. Dystynkcje te zostały zaprezentowane w formie odrębnego artykułu naukowego opublikowanego na łamach „Studiów Medioznawczych” *Prasa szkolna – definicja, cechy, funkcje. Studium przypadków województwa zachodniopomorskiego* (9) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego).

Kolejne cztery rozdziały stanowią wyniki badań własnych, realizowanych w latach 2010–2013 w województwie zachodniopomorskim. W trzecim rozdziale przedstawiono wyniki badań ilościowych. Część wyników badań zostało zaprezentowanych w formie odrębnych publikacji naukowych, stanowiących element opisu mediów lokalnych poszczególnych powiatów: szczecińskiego *Szczecińskie media szkolne i akademickie w 2010 roku* (32) i koszalińskiego *Pisma szkolne i akademickie regionu koszalińskiego jako źródło informacji o społeczności lokalnej* (21) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) [w tych dwóch publikacjach analizę i wnioski uzupełniono o pisma akademickie]; kamieńskiego, świnoujского i gryfickiego *Funkcje prasy szkolnej*.

⁸ Sonczyk W. (2016), Paulina Olechowska. *Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, „Studia Medioznawcze” nr 1, s. 158.

Charakterystyka na przykładzie powiatów kamieńskiego, swinoujskiego i gryfickiego (11) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego).

Czwarty rozdział został poświęcony typologizacji funkcji prasy szkolnej, która – oprócz zadań dydaktycznych i kształcących – pozwala na podejmowanie szeregu działań informacyjno-dokumentacyjnych, indywidualizujących i socjalizujących, a także inspirująco-aktywizujących, kulturotwórczych i rozrywkowych, integracyjnych i promocyjnych. W postaci osobnego artykułu naukowego *Prasa szkolna w procesie edukacji regionalnej i międzykulturowej obszaru pogranicza (studium przypadków województwa zachodniopomorskiego)* (8) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) wyodrębniłam funkcje prasy szkolnej – ukazującej się w szczególnym regionie północno-zachodnim (leżącym na styku, będącym przejściowym miejscem spotkania różnych kultur, państw, narodów, grup etnicznych, obszarem wielu migracji, zmiany granic) – w procesach edukacji regionalnej i międzykulturowej. Wykazałam, że czasopisma szkolne posiadają potencjał utrwalania odrębności i tożsamości własnej kultury (edukacja regionalna) oraz budowania postawy szacunku i tolerancji dla odmiennych i obcych kultur (edukacja międzykulturowa). Analizowane teksty poświęcone współpracy polskich i niemieckich placówek edukacyjnych podkreślają bowiem: konieczność przeciwstawiania się wszelkim formom ksenofobii; potrzebę poszukiwania porozumienia poprzez interakcję; inspirują do wymiany doświadczeń; wzmacniają dobrosąsiedzkie stosunki oraz kształtują wrażliwość i umiejętność współdziałania. Co ważne – obecna w zachodniopomorskiej prasie szkolnej tematyka międzykulturowa powstaje w efekcie bezpośrednich spotkań, które są dobrą bazą do budowania relacji opartych na szacunku, zrozumieniu i tolerancji. Tak więc również do zadań redakcji szkolnych periodyków należy opis sytuacji edukacyjno-wychowawczych, które mogą sprzyjać budowie wzajemnego szacunku, akceptacji dla „obcości” – realizując tym samym funkcje wzorotwórcze.

W oparciu o podstawową dla nauk o mediach metodologię (analiza zawartości) w piątym rozdziale opisałam dominanty tematyczne badanej prasy, zgodnie z przyjętym podziałem na główne obszary uczniowskich zainteresowań: szkoła i nauczyciele; zagadnienia uczniowskie oraz wyszczególniona przeze mnie wcześniej edukacja regionalna i międzykulturowa. We wnioskach stwierdzam niezwykle różnorodność tematyczną szkolnych periodyków, które pomimo to posiadają pewne cechy wspólne: charakteryzuje je swoistego rodzaju okazjonalność i cykliczność; powiązanie z kalendarzem szkolnych wydarzeń, wypadkową zmian przyrodniczych oraz świętami o charakterze rocznicowo-historycznym, państwowymi, liturgicznymi oraz świeckimi.

Ostatni szósty rozdział zawiera opis realizowanych w województwie zachodniopomorskim konkursów kierowanych do szkolnych redakcji. Konkursy te, którym zazwyczaj towarzyszą organizowane dla młodych redaktorów warsztaty dziennikarskie, należy uznać za ambitne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym, kształtującym wśród dzieci i młodzieży postulaty edukacji medialnej, realizującej postulat „uczenia przez media”.

Monografia poświęcona prasie szkolnej została pozytywnie przyjęta przez środowiska nauczycielskie/opiekunów szkolnej prasy (całkowita sprzedaż obydwu nakładów książki w liczbie 150 egz.), jak i również przez interdyscyplinarne grono naukowców (5 znanych mi recenzji⁹).

⁹ Król J. (2017), *Paulina Olechowska, Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego, Szczecin 2015*, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 1, s. 163–168; Sonczyk W. (2016), *Paulina Olechowska. Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, „Studia Medioznawcze” nr 1, s. 158–162; Żłobińska S. (2015), [W TYTULE OBSZERNE DANE BIBLIOGRAFICZNE MONOGRAFII], „Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media” nr 2, 138–140; Matras-Mastalerz W. (2015), *Polska prasa szkolna – historia i współczesność... (na marginesie książki Pauliny Olechowskiej Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka)*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia ad

Obszar badań poświęcony prasie szkolnej dopełnia tematycznie rozdział w monografii, będący studium monograficznym „Dialogów. Miesięcznika Pedagogicznego” (1996–2017), ważnego z punktu widzenia życia społeczno-politycznego miasta czasopisma oświatowego „Dialogi. Miesięcznik Pedagogiczny” (studium monograficzne), [w:] *Szczecińskie czasopisma w przestrzeni społecznej* (13) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). Artykuł zawiera 5 bloków tematycznych: pierwszy stanowi teoretyczne rozważania na temat pozycjonowania „Dialogów” w lokalnym systemie komunikacji społecznej (czasopismo lokalne czy regionalistyczne? pedagogiczne czy oświatowe?); drugi tworzy opis genezy i rys historyczny pisma; kolejne stanowią analizę zawartości (forma i treść). Pomimo idiograficznego charakteru artykułu, przedstawione badania pozwalają wnioskować o: 1) silnym osadzeniu tego typu prasy w specyfice oświatowej danej jednostki administracyjnej (powiat lub gmina, na której ukazuje się periodyk); 2) źródłotwórczej – względem lokalnych władz samorządowych – roli prasy w zakresie wiedzy nt. dyskusji nad pedagogicznymi i dydaktycznymi koncepcjami polityki oświatowej i ustroju szkolnego, kształcenia, doskonalenia zawodowego, jak i pracy placówek oświatowych; 3) pomimo lokalnego charakteru periodyku swoistego rodzaju uniwersalność treści powoduje, że pisma oświatowe mogą być istotnym źródłem wiedzy w badaniach historyczno-pedagogicznych polskich instytucji edukacyjnych (obraz oficjalny), ale i źródłem pozyskiwania nieoficjalnych opinii nt. społecznego odbioru przemian polskiej oświaty (zbiór osobistych, momentami emocjonalnych, ale przez to wiarygodnych doświadczeń zawodowych szczecińskich pracowników oświaty oraz rodziców dzieci korzystających z oferty edukacyjnej publicznych i prywatnych szkół w regionie).

Wyniki badań w zakresie prasy szkolnej były prezentowane na seminariach [XIV] [XXIV], oraz wykorzystane podczas wystąpień o charakterze regionalnym, jak i przede wszystkim posłużyły mi do prowadzenia warsztatów dziennikarskich dla młodzieży [„Spotkania z młodzieżą – zajęcia warsztatowe”, pkt. Q zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego].

Drugim obszarem zainteresowań są MEDIA REGIONALNE I LOKALNE (PRASA ORAZ NADAWCY PUBLICZNI) oraz ich usytuowanie w polskim systemie medialnym. Ponieważ drukowane media regionalne i lokalne stanowią szeroki segment w obszarze moich badań znajdują się głównie dzienniki regionalne oraz nadawcy publiczni. Moimi naturalnymi podmiotami zainteresowań i eksploracji naukowej są zachodniopomorskie media, w tym głównie: dzienniki regionalne „Kurier Szczeciński” i „Głos-Dziennik Pomorza” oraz nadawcy publiczni *PR Szczecin*, *PR Koszalin* oraz *TVP Szczecin*. W tym obszarze zainteresowań ukazało się łącznie 9 publikacji (7 autorskich artykułów, 2 opracowania zbiorowe). Pięć spośród nich stanowi cykl artykułów, będących efektem projektu wydawniczego (pod kierunkiem zespołu: prof. dr hab. Kazimierza Wolnego-Zmorzyńskiego, dr hab. Wojciecha Furmana prof. URz oraz dr. Pawła Kucy), będącego opisem regionalnych mediów w danym roku oraz charakterystyką przekształceń mediów regionalnych w Polsce po roku 1989. Celem serii było ujęcie faktograficzne o stanie, historii, przekształceniach i inicjatywach podejmowanych przez redakcje prywatnych i publicznych mediów regionalnych.

W pierwszej części cyklu publikacji opisałam dwa regionalne dzienniki „Kurier Szczeciński” *Kurier Szczeciński* (19) i „Głos-Dziennik Pomorza” *Głos-Dziennik Pomorza* (20) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). Pomimo narzuconego przez redaktorów modelowego sposobu opisu badanych tytułów, starałam się wykazać ich strukturalno-tematyczną specyfikę. W

Bibliothecarum Scientiarum Pertinentia” nr XIII, s. 308–311; Licheblau K. (2015), *Recenzja książki Pauliny Olechowskiej Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy” nr 3, s. 71–72.

przypadku „KS” zwróciłam uwagę na czynniki zewnętrzne (wykup największego konkurenta „GS-DPZ” przez kapitał zagraniczny) i wewnętrzne (w opisywanym czasie niska fluktuacja kadry dziennikarskiej) – wpływające na swoistego rodzaju „stagnację rozwojową” gazety, dla której największym wyzwaniem jest stworzenie modelu biznesowego pozwalającego sprostać procesom cyfryzacji (odpłatność za treści; dostępność na mobilnych aplikacjach oraz podążania za czytelnickimi trendami). Analiza drugiego dziennika „G-DP” uwzględniła trzy ważne grupy czynników warunkujących aktualne (koniec 2013 roku) *status quo* jednej, połączonej z trzech niezależnych dzienników („Głos Szczeciński”, „Głos Pomorza”, „Głos Koszaliński/Głos Słupski”) gazety: 1) reformy administracyjne w Polsce po 1945 roku; 2) przekształcenia własnościowego każdej z trzech mutacji dziennika A, B i C; 3) zasięg każdego wydania, obejmującego trzy regiony periodycznej komunikacji medialnej (szczecińskie, koszalińskie i gdańskie¹⁰). Złożoność przekształceń organizacyjnych trzech odrębnych redakcji i specjalizacje tematyczne/obszarowe każdego z tytułów – pozwalają pozytywnie ocenić decyzję wydawcy o utrzymaniu dotychczasowych (każda z trzech mutacji) marek w świadomości czytelników Pomorza Zachodniego. Obydwa opracowania otrzymały pozytywną notę w opublikowanej na łamach „Studiów Medioznawczych” recenzji, głównie za sprawą uwzględnienia społecznego oddziaływania badanych dzienników¹¹.

Poza przeglądowymi studiami monograficznymi „KS” i „G-DP” w tym samym obszarze badawczym znajdują się dwa artykuły naukowe poświęcone bilansowi 20 lat (stan na 2009 rok) przemian własnościowych wydawców dzienników regionalnych w Polsce), *20 years of Polish regional dailies – ownership changes / 20 lat dzienników regionalnych w Polsce – przemiany własności* (30) oraz wykorzystanie przez nich mediów społecznościowych (Facebook) jako narzędzia zarządzania wizerunkiem *Prasa regionalna w serwisach społecznościowych – wybrane przykłady* (31) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego).

Obszar zainteresowań regionalnymi mediami drukowanymi dopełniają dwa opracowania zbiorowe, poświęcone głównie regionalnej i szczecińskiej prasie. Zamierzeniem realizowanego od 2015 roku projektu badawczego jest: wzbogacenie wiedzy o historii, współczesności i przyszłości mediów masowych na Pomorzu Zachodnim i w Szczecinie; upowszechnienie dorobku mediów masowych, ich wpływu na systemy społeczne, gospodarcze, kulturowe województwa i Szczecina; diagnoza perspektyw mediów masowych w regionie (i subregionie koszalińskim) oraz jego stolicy; interdyscyplinarna integracja zachodniopomorskich naukowców w zakresie badania mediów regionalnych i lokalnych, jako istotnego źródła informacji o województwie i jego stolicy.

Pierwsza publikacja *Ciągłość i zmiana. 70 lat mediów masowych na Pomorzu Zachodnim* (36) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) ma charakter jubileuszowy – w 2015 roku Pomorze Zachodnie obchodziło 70. rocznicę polskiej państwowości na tych terenach. Z tej okazji wspólnie z dr hab. Janem Kanią, prof. PK, zrealizowaliśmy projekt badawczy mający na celu: identyfikację kluczowych czynników powstania, rozwoju i przeobrażeń mediów na Pomorzu Zachodnim; analizę procesów kształtujących ich funkcjonowanie w subregionach medialnych Szczecina i Koszalina; ukazanie dorobku wybranych mediów w siedemdziesięciolecie Pomorza Zachodniego. Efektem współpracy (nie tylko) szczecińskich i koszalińskich badaczy mediów (część Autorów posiada własne doświadczenia z osobistego twórczego udziału w opisywanych przez siebie mediach) jest książka zawierająca 11 tekstów opisujących pewną część dorobku zachodniopomorskiej komunikacji masowej dobranej tak, aby uwzględnić możliwie najszerszą

¹⁰ Por. Jachimowski M. (2006), *Regiony periodycznej komunikacji medialnej. Studium porównawczo-politologiczne o demokratyzacji o komunikacji*, Katowice, s. 280.

¹¹ Sonczyk W. (2015), *Dzienniki regionalne w Polsce. Stan na koniec grudnia 2013 roku*, „Studia Medioznawcze” nr 3, s. 172–176.

perspektywę regionalnych i lokalnych oddziaływań prasy, radia, telewizji i form internetowych. Monografia ma układ chronologiczny, składa się z dwóch części: pierwsza ma charakter historyczny (1945–1989), druga jest poświęcona mediom po transformacji ustrojowej¹². W opracowaniu zbiorowym ukazał się również mój autorski tekst naukowy *Dziennikarstwo transgraniczne na Pomorzu Zachodnim po 1989 roku – wydawcy, tematyka, perspektywy rozwoju* [3].

W kolejnym roku moim zamiarem była kontynuacja badań zachodniopomorskich mediów regionalnych i lokalnych, czego efektem jest ukończenie prac redakcyjnych nad następną publikacją zatytułowaną *Szczecińskie czasopisma w przestrzeni społecznej* (34) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). Pojawiająca się w tytule „przestrzeń społeczna” według zamierzeń ma metaforyczne i interdyscyplinarne znaczenie, i oznacza tyle, co pewien wymiar rzeczywistości społecznej, którą według Alfreda Schütza wypełniają niezależne od podmiotu obiekty „wyposażone w specyficzne cechy, często samowystarczalne w swym funkcjonowaniu, jednakże dopiero poznający podmiot konstruuje obraz świata i potrafi go wyartykułować”¹³. Przestrzeń staje się więc społeczną, gdyż tworzą ją ludzie, i jak każda forma działalności – określa swą własną przestrzeń. Założenia te znajdują odbicie w analizowanych szczecińskich czasopismach, które w dotychczasowych badaniach nie doczekały się szerszych opisów i analiz, a które są – lub były – ważnym elementem lokalnych systemów: społecznego, politycznego i kulturowego. Celem opracowania, na który składa się 9 tekstów poświęconych szczecińskiemu czasopiśmiennictwu (jeden tekst charakteryzuje szczecińskie środowisko dziennikarskie)¹⁴, jest wypełnienie luki w opisach lokalnych przestrzeni komunikacyjnych, jak i wzbogacenie wiedzy i promocja historii szczecińskich mediów drukowanych.

Odrębnym w omawianym obszarze zainteresowań zachodniopomorskimi mediami są regionalni (*TVP Szczecin*) oraz subregionalni (*PR Szczecin* i *PR Koszalin*) nadawcy publiczni. Rozgłośnie regionalne *Polskie Radio Szczecin* (17) i *Polskie Radio Koszalin* (18) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) zostały scharakteryzowane z uwzględnieniem zmian organizacyjnych i programowych w latach 1990–2014, a także opisu oferty programowej oraz pozycji rozgłośni na rynku radiowym (2014 rok). W obydwu opracowaniach, dotyczących radiowych nadawców publicznych wykazują różnicę w modelach biznesowych i formach realizacji misji (stan na 2014 i 2015 rok) – w przypadku *PR Szczecin* w badanym okresie była to rozbudowa internetowych

¹² Autorami artykułów są: Tadeusz Białecki *Początki czasopiśmiennictwa polskiego na Pomorzu Zachodnim (1945–1956)*, s. 11–20; Elżbieta Juszcak-Maraszkiewicz *Polityka informacyjna „Głosu Koszalińskiego” w apogeum stalinizmu*, s. 21–30; Kazimierz Kozłowski *Szczecińskie środki masowego przekazu od odwilży październikowej 1956 do przemian ustrojowych w 1990 roku*, s. 31–46; Paweł Szulc *Powojenna historia radia na Pomorzu Zachodnim*, s. 47–64; Danuta Dąbrowska *Prasa drugiego obiegu w Szczecinie i Koszalinie*, s. 65–86; Jan Kania *Zachodniopomorski system i rynek medialny*, s. 89–98; Ireneusz Sokalski *Rozgłośnie radiowe – ze szczególnym uwzględnieniem radia katolickiego – w perspektywie 70-lecia mediów na Pomorzu Zachodnim*, s. 99–108; Jacek Wiśniewski *Od Infoludka do nadobfitości – zachodniopomorska prasa internetowa ostatnich lat*, s. 109–132; Barbara Popiel *W poszukiwaniu blogosfery zachodniopomorskiej*, s. 133–146; Grzegorz Wejman *Media kościelne na Pomorzu Zachodnim w powojennym siedemdziesięcioleciu*, s. 147–168; Paulina Olechowska *Dziennikarstwo transgraniczne na Pomorzu Zachodnim po 1989 roku – wydawcy, tematyka, perspektywy rozwoju*, s. 169–211.

¹³ Por. Lisowski A. (2003), *Koncepcje przestrzeni w geografii człowieka*, Warszawa, s. 13–173.

¹⁴ Danuta Dąbrowska *Próba przedstawienia stanu badań nad szczecińskim czasopiśmiennictwem*, s. 11–26; Ireneusz Sokalski *Osobowości w kręgu szczecińskich dziennikarzy*, s. 27–40; Krzysztof Flasiński *Czasopisma wydawane w Szczecinie od 1989 roku – zasięg, wydawcy, tematyka*, s. 41–51; Paweł Szulc *Jednodniówki na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956*, s. 52–64; Grzegorz Wejman *Pisma diecezjalne w granicach archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej*, s. 65–80; Barbara Popiel *Gazeta teatralna „Gabis” Teatru Lalek „Pleciuga” jako czasopismo branżowe instytucji kultury*, s. 83–98; Maciej Kowalewski *„Roczniki Socjologii Morskiej PAN. Annuals of Marine Sociology” – czasopismo niszowe o globalnym zasięgu*, s. 99–105; Małgorzata Kamola-Cieślak *Powstanie i rozwój szczecińskiego czasopisma „Obserwator Morski”*, s. 106–123; Paulina Olechowska *„Dialogi. Miesięcznik Pedagogiczny” (studium monograficzne)*, s. 124–152; Mateusz Flont *„Garaż” (1985–2012) – zarys historii i próba charakterystyki punkowego zina*, s. 153–174.

sposobów dystrybucji przekazu (interaktywny serwis internetowy rozgłośni; obecność w mediach społecznościowych); koszalińską rozgłośnię cechuje aktywność poza programowa (działalność edukacyjna i charytatywna; kreowanie wydarzeń o charakterze kulturalnym), jak i aktywnie realizowana działalność produkcyjno-usługowa.

Odrębny artykuł opisuje szczeciński ośrodek TVP. W analizie *TVP Szczecin* (15) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) zwróciłam uwagę na dwa elementy wyróżniające zachodniopomorskie pasmo od pozostałych anten regionalnych nadawców publicznych. Po pierwsze – sięgając do archiwum programowego ośrodka podkreśliłam rangę realizowanych przez ośrodek audycji transgranicznych oraz poświęconych tematyce pogranicza, co stanowi także nawiązanie do głównego tematu badawczego. Po drugie – na podstawie realizowanych w ramach aktywności w Radzie Programowej *TVP Szczecin* (2008–2016) badań odbioru publicznego, regionalnego nadawcy telewizyjnego – postawiłam tezę malejącej roli ośrodka jako podmiotu posiadającego największy potencjał oddziaływania w systemie komunikacji masowej lokalnych społeczności, czego dowodzi brak choćby świadomości Studentów Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej US na temat zadań, roli i znaczenia ośrodka w dokumentowaniu bieżących wydarzeń w regionie.

Trzecim obszarem zainteresowań badawczych są relacje łączące świat mediów i system polityczny – (POLITYZACJI MEDIÓW I MEDIATYZACJI POLITYKI), operacjonalizowane jako przyczynek do dalszych badań nad kulturą dziennikarską w Polsce (w odwołaniu do teorii kultury dziennikarskiej Thomasa Hanitzscha).

Jednym z wymiarów polityzacji mediów są wyraźnie zarysowane podziały ideologiczne pomiędzy poszczególnymi mediami i dziennikarzami. O samoświadomości środowisk dziennikarskich odnośnie do występujących rozbieżności światopoglądowych pomiędzy poszczególnymi grupami mediów świadczą nie tylko przekazy medialne poruszające to zagadnienie (coraz częściej obecne w mediach *metadziennikarstwo*, przez które należy rozumieć medialne relacje o sprawach mediów i dziennikarzy), ale również organizowane przez samych zainteresowanych debaty, na których dyskutuje się o kondycji współczesnych mediów – głównie w kontekście ich zaangażowania politycznego. Aktualność i waga tematu zapoczątkowały moje badania w zakresie polityzacji mediów w oparciu o analizę opinii i wypowiedzi dziennikarzy i redaktorów polskich mediów, które ukazały się na łamach odmiennych ideowo branżowych czasopism „Press” i „Forum Dziennikarzy” w latach 2012–2016 *Ideologiczne podziały mediów na gruncie teorii kultury dziennikarskiej Thomasa Hanitzscha (rozważania na podstawie analizy treści czasopism „Press” i „Forum Dziennikarzy” z lat 2012–2016)* (4) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). Wnioski z badań zostały zaprezentowane podczas odbywającej się w Rzeszowie w 2017 roku konferencji naukowej [V]. Przeprowadzona analiza wskazuje na obecność właściwości ról instytucjonalnych (Hanitzsch zalicza do niej interwencję w procesy polityczne, dystans wobec władzy oraz stopień urynkowienia mediów), kwalifikujących polską kulturę dziennikarską jako niską. Cechuje ją: występująca w wypowiedziach dziennikarzy teza o stronniczości mediów, którą potwierdza brak deklaracji w zakresie możliwości realizacji postulatu politycznej neutralności; pojawiające się w wypowiedziach dziennikarzy ideologiczne spory i międzymedialne walki przekładając się na sympatie i antypatie partyjne poszczególnych dziennikarzy, co skutkuje pojawieniem się afiliacji medialnych, przypisywanych poszczególnym ugrupowaniom politycznym; jako główne przyczyny podziałów ideologicznych wśród dziennikarzy wskazywane są przyczyny ekonomiczne (stopień urynkowienia mediów). Na podstawie badań można stwierdzić, że narzucona w narracjach części dziennikarskich środowisk konieczność samoidentyfikacji politycznej sprzyja polaryzacji politycznej pracowników mediów, zaś ta stoi w sprzeczności z

opiniami tej części środowiska dziennikarskiego, która podkreśla konieczność zachowania względnej obiektywności (wyraźnie zarysowana negacja alternatywnego punktu widzenia). Reasumując można stwierdzić, że analizowana w publikacji instrumentalizacja mediów („dziennikarstwo tożsamościowe”) jest jednym z paradygmatów wzajemnych zależności sfery polityki i mediów masowych¹⁵.

Wśród kolejnych czynników instrumentalizacji mediów wymienia się również udział we władzy oraz niezależność i symbiozę – ujmowane jako proces narzucania sferze mediów reguł i logiki działania środków masowego komunikowania (mediatyzacja). Zagadnienie to z kolei było podjęte w publikacji poświęconej analizie stopnia stronniczości polskiej prasy codziennej *Stopień stronniczości polskich dzienników ogólnoinformacyjnych (wybrane wyznaczniki)* (5) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego), w oparciu o badanie organizacji i prowadzenia dyskursu publicznego czterech dzienników ogólnoinformacyjnych: *Gazeta Polska Codziennie*, *Nasz Dziennik*, *Gazeta Wyborcza* i *Rzeczpospolita*. Wśród głównych wyznaczników określających stopień stronniczości segmentu wyodrębniłam: A) dobór tematu (agenda tematyczna); B) pluralizm polityczny i nacechowanie przekazu; źródło pochodzenia wypowiedzi; perspektywa prezentacji tematu: pozytywna, krytyczna/negatywna, neutralna; występowanie mechanizmu dyskredytacji partii politycznych i jej członków (stygmatyzowanie); występowanie symetrii pomiędzy partnerami dyskursu; C) tekstowy obraz świata, na który składały się stopień dyrektywności i perswazyjności przekazów. Do najważniejszych wniosków z analizy należą: wyraźnie widoczna stronniczość, wyrazistość ideologiczna i zaangażowanie polityczne dzienników „GPC”, „NDz” oraz „GW”, w przypadku „RP” preferencje nie są wyrażane wprost, gdzie przekaz jest najbardziej neutralny politycznie czy najmniej stronniczy ideologicznie (przy czym poszczególne dzienniki charakteryzuje odmiennosc: konstrukcji przestrzeni tematycznej; frekwencji wypowiedzi politycznych podmiotów; zależności pomiędzy cytowalnością polityków a nacechowaniem przekazu oraz różnorodność stopnia dyrektywności i perswazyjności badanych treści). Wnioski z badań osadzono w teoriach: doktrynalnych rodzajach funkcji mediów względem partii politycznych oraz rządów (J. G. Blumler, M. Gurevitcha¹⁶) oraz typach stronniczości (D. McQuail¹⁷) konstatując o: I. przyjaznej wobec rządu funkcji „GPC” (dominacja przekazów o charakterze pozytywnym) oraz „NDz” (przekaz pozytywny i neutralny); krytycznym stanowisku „GW”; neutralnym dyskursie politycznym „RP”; II. „GPC” oraz „NDz” charakteryzuje typ niewątpliwej stronniczości; z kolei „GW” stronniczość propagandowa.

Kontekstowym uzupełnieniem opisywanego obszaru zainteresowań jest wykorzystanie multimodalnej analizy dyskursu w badaniu funkcji okładek tygodników społeczno-politycznych w kontekście wspomnianego już *meta dziennikarstwa lartykuł Metadziennikarstwo – funkcje okładek tygodników społeczno-politycznych z 2016 roku w analizie multimodalnej* (14) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) oraz wystąpienie podczas 9. edycji cyklu konferencyjnego „Współczesne media” [VI]/. Pomimo że publikacja ma charakter przyczynkowski eksploracji zróżnicowanych – ale traktowanych jako kody równorzędne – wizualnych i językowych systemów semiotycznych (orientacja metodologiczna), ze względu na podmiot analizy (*metadziennikarstwo*) wnioski z badań korelują z teorią polityzacji mediów, a tym samym z kulturą dziennikarską (rynkowa orientacja mediów i dziennikarzy).

¹⁵ Oniszczyk Z. (2011), *Mediatyzacja polityki i polityzacja mediów. Dwa wymiary wzajemnych relacji*, „Studia Medioznawcze” nr 4, s. 12.

¹⁶ Blumler J., Gurevitch M. (1995), *The Crisis of Public Communication*, London–New York, s. 12.

¹⁷ McQuail D. (1992), *Media Performance: Mass Communication and the Public Interest*, London–Newbury Park, s. 191–195.

Zaprezentowane w artykule wyniki badań w zakresach: (a) analiza wizualnych kodów semiotycznych, uwzględniających takie elementy jak: symbolika fotografii okładkowej, wskazania personifikujące przekaz i schemat kompozycyjny oraz związek barw i ich znaczenia; (b) badania frekwencji występujących w materiale semantycznych kodów językowych, w których wyodrębniono: nośne semantycznie środki językowe (eksponenty wyrażeń); sensory podstawowe i asocjacyjne (denotacja i konotacja) oraz określenia realizowanych funkcji okładek) – wskazują istotne cechy polskiej kultury dziennikarskiej, obecnej we wszystkich trzech filarach teorii T. Hanitzscha. Do głównych (w zakresie polityzacji mediów) konkluzji badawczych należą: 1) wyraźne uzależnienie prezentowania zagadnień/procesów/podmiotów i osób medialnych od profilu ideowego badanych tygodników (wysoki stopień polityzacji mediów, funkcja perswazyjna); 2) tematem łączącym zróżnicowane profilowo czasopisma są media publiczne (TVP), przy jednoczesnym zróżnicowaniu ich konotowania (pozytywnie lub negatywnie); 3) wszystkie analizowane czasopisma tworzą obraz mediów wykorzystując mechanizm personalizacji przekazu; 4) w pismach dominuje krytyczna/negatywna narracja w zakresie opisu stanu i funkcjonowania instytucji medialnych, jak i realizowanych przez nie procesów komunikacyjnych (samoregulacja mediów); 5) utożsamianie mediów i środowiska dziennikarskiego jako ważnych aktorów komunikowania politycznego (z pominięciem ich funkcji publicznej), podnosząc je do rangi instytucji politycznej (o czym świadczy występowanie w „autokreacyjnej” narracji typowych dla dyskursów politycznych metafor: wojny i wroga, opozycji My – Oni, „gry teatralnej”); 6) figura „konfrontacyjnego opisu rzeczywistości” znacznie częściej pojawia się na łamach tygodników konserwatywnych („DRz”, „GP.SWS”, „wSieci”); 7) czytelnik badanych czasopism uwikłany jest w odmienny kontekst aksjologiczny, nawiązujący do podziałów i rywalizacji polityczno-ekonomicznej poszczególnych podmiotów medialnych.

W wykazie dorobku niestanowiącego głównego osiągnięcia naukowego posiadam również część publikacji, NIETWORZĄCYCH TEMATYCZNEGO CYKLU, będącego efektem tuż podoktorskich poszukiwań przemyśleń i eksploracji oraz zainteresowań zróżnicowanymi tematami badawczymi.

Pierwsza z cyklu wykazywanych w tej części publikacji miała charakter opisowy i była poświęcona kolportażowi polskiej prasy w latach 1989–2010 *Kolportaż w polskim rynku prasy po 1989 roku* (33) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego); zawarte w artykule informacje o charakterze przeglądowym zostały zaprezentowane podczas odbywającej się w 2011 roku w Olsztynie konferencji naukowej [XXIII].

Również przyczynkarski charakter posiada artykuł poświęcony polskiej prasie religijnej i wyznaniowej *Polska prasa religijna i wyznaniowa pierwszej dekady XXI wieku* (24) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). W tekście tym opisałam prasę wspólnot chrześcijańskich (kościół unicki, prawosławie, protestantyzm, wspólnoty starokatolickie – z wyjątkiem Kościoła rzymskokatolickiego) oraz pozachrześcijańskich (islam, judaizm, religie orientalne) wydawaną w Polsce w 2012 rok.

Dwa artykuły naukowe, które ukazały się w 2012 roku, były efektem zainteresowania reportażem prasowym poświęconym wydarzeniom wojennym. Pierwszy z nich *Warsztat dziennikarza prasowego na przykładzie zbioru reportaży wojennych „Psy z Karbali. Dziesięć razy Irak” dziennikarzy „Gazety Wyborczej” Marcina Górki i Adama Zadwornego* (29) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego) jest konsekwencją dyskusji prowadzonych ze szczecińskimi dziennikarzami Adamem Zadwornym i Marcinem Górką, na temat warsztatu reportera prasowego oraz roli mediów w misjach wojennych. W tekście przeanalizowano specyfikę reportaży wojennych ich autorstwa, w oparciu o monotematyczny zbiór dokumentów „Psy z Karbali.

Dziesięć razy Irak¹⁸; drugą część tekstu uzupełniają wypowiedzi Autorów na temat funkcji mediów w polskiej misji wojskowej w Iraku. Kolejna publikacja nawiązuje tematycznie do zagadnień wojennych poświęcona jest sposobom opisywania śmierci w piętnastu antologiach reportaży¹⁸ autorstwa reportażystów skupionych (w różnych okresach) wokół „Gazety Wyborczej”: Wojciecha Jagielskiego, Jacka Hugo-Badera, Mariusza Szczygła, Beaty Pawlak oraz Wojciecha Tochmana *Wszyscy jesteśmy niewolnikami. Motyw śmierci w relacjach reporterów „Gazety Wyborczej”* (28) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego).

Kolejna z niepowiązanego cyklu publikacji jest efektem przyglądania się ewolucji szaty graficznej gazet, co zapoczątkowało zbiór kolekcji najpoczytniejszych dzienników z różnych części świata /280 tytułów z 79 krajów/ *Wizualizacja treści na przykładzie jedynek wybranych dzienników z całego świata* (25) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego). Analizą porównawczą objęto pierwsze kolumny (tzw. „jedyneki”) trzynastu największych pod względem nakładów dzienników z Europy, Azji, Ameryki Północnej i Południowej oraz Afryki. Przebrałam takie elementy struktury gazet jak: nasycenie kolorów, wykorzystanie fotografii i infografiki, schemat koncepcji tytułowej kolumny. Wnioski z analizy zostały poddane dyskusji podczas odbywającej się w Krakowie w 2011 roku konferencji naukowej [XXII].

Ostatnie trzy artykuły mają charakter przeglądowy: pierwszy stanowi charakterystykę portfolio tytułów prasowych wydawanych przez wydawnictwo Axel Springer w Niemczech, jak też innych krajach (Czechy, Polska, Słowacja, Serbia, Francja, Hiszpania, Szwajcaria, Węgry, Rosja i Indie) do 2011 roku *Media drukowane niemieckiego koncernu Axel Springer w pierwszej dekadzie XXI wieku* (26); drugi podejmuje zagadnienie konwergencji technologicznej, relacji pomiędzy polskimi wydawcami prasy (dzienniki i tygodniki społeczno-polityczne) a nowymi technologiami, wyboru alternatywnych cyfrowych form dystrybucji treści w oparciu o założenia funkcjonalne pierwszego w Polsce systemu dostępu do płatnych artykułów – projektu Piano Media *A change in the form of content production and distribution among the publishers of Polish daily newspapers and magazines of opinion – as a result of media convergence / Zmiana formy produkcji i dystrybucji treści polskich wydawców dzienników i czasopism opinii – jako skutek konwergencji mediów* (23); ostatni artykuł nawiązuje do procesu konwergencji zawartości, analizowanej w oparciu o agendę tematyczną (zjawisko *pack journalism*) wybranych polskich tygodników społeczno-politycznych: „Newsweek Polska”, „Polityka” i „Wprost” *Pack journalism jako skutek globalizacji treści – analiza na wybranych przykładach* (27) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego).

Swoje najbliższe plany zawodowe chciałabym poświęcić badaniom polskiej kultury dziennikarskiej. Według przyjętych założeń, jednym z ważnych czynników określających poziom demokratyzacji mediów jest stopień europeizacji przekazu, przez który rozumiem poziom debaty europejskiej w mediach krajowych (europeizacja horyzontalna i wertykalna). Konieczność rozpoczęcia pogłębionych badań w tym zakresie wynika z dwóch powodów: świadomości znaczenia mediów jako zinstytucjonalizowanego forum debat/europejskiej sfery publicznej [dorobek podoktorski: monografia *Akcesja Polski do Unii Europejskiej na łamach prasy regionalnej Ziemi Zachodniej* (2) oraz artykuł naukowy *Ziemia Zachodnie a proces akcesji Polski do Unii Europejskiej. Analiza prasy regionalnej w latach 2002–2004* (12) (zał. 3, wykaz dorobku habilitacyjnego)]; po drugie – konieczne wydaje się odniesienie dotychczasowych badań w

¹⁸ Wojciech Jagielski: *Dobre miejsce do umierania, Modlitwa o deszcz, Wieża z kamienia, Nocni wędrowcy*. Jacek Hugo-Bader: *Biała gorączka, W rajskiej dolinie wśród zielska*. Mariusz Szczygiel: *Gottland, 20. 20 lat nowej Polski w reportażach według Mariusza Szczygła*. Beata Pawlak: *Pieć jest gdzie indziej*. Wojciech Tochman: *Schodów się nie pali, Jakbyś kamień jadła, Córka, Wściekły pies, Bóg zapłać, Dzisiaj narysujemy śmierć*.

obszarze europeizacji przekazów medialnych różnych krajów członkowskich UE¹⁹ do bieżących wydarzeń politycznych w Polsce jako popularyzowanych, przez pewne środowiska dziennikarzy, postulatów Polexit.

W ujęciu syntetycznym, zgromadzony przeze mnie dorobek naukowo-badawczy po uzyskaniu stopnia doktora nauk politycznych (marzec 2011 – styczeń 2019) przedstawia się następująco:

Monografie	3
Artykuły w czasopiśmie naukowych	16
Rozdziały opracowaniach zbiorowych	30
Redakcje prac zbiorowych	3
Udział w konferencjach naukowych	25

Suma punktów KBN / MNiSW – 339.

Liczba cytowań według Google Scholar – 24.

Wskaźnik Indeksu Hirscha – 3.

Liczba publikacji indeksowanych w bazie Publish or Perish – 33.

Szczegółowe informacje naukometryczne zawiera *Analiza bibliometryczna* – załącznik nr 5 do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego.

¹⁹ *The Transformation of Political Mobilisation and Communication in European Public Spheres (1990–2002)*.